

JĀNIS ALEKSANDRS FREIJS (1863–1950), teoloģijas goda doktors

Viņa vārds, man šķiet, nevienam nav svešs. Mācītājs, Latvijas baptistu Garīgā semināra direktors, sabiedrisks darbinieks, grāmatu izdevējs, LBDS prezidents, teoloģijas goda doktors.

Dzimis Kauņas guberņā, Sudinču ciemā 1863. g. 29. decembrī Kārļa un Šarlotes Freiju ģimenē kā pirmais bērns. Māte Šarlote agrā bērnībā bija zaudējusi tēvu, un viņa pieņemta audzināšanā vietējā luterāņu mācītāja ģimenē. Kad Šarlotei piedzima pirmais bērns, mācītājs pats bija viņa krusttēvs, un tā Jānim dots arī otrs vārds – Aleksandrs – kā mantojums no krusttēva. Ļoti liela nozīme mazā bērna audzināšanā bija vecmāmiņai, kurai Jānis Freijs bija ļoti pieķēries. Vecmāmuļas stāsti par Bībeles notikumiem agri zēna sirdī pamodināja uzticību Dievam.

Zēna un jaunekļa gadus Jānis Freijs pavada Rīgā, Pārdaugavā, kur viņa vecāki bija pārcēlušies uz dzīvi. Bet nemanot pilsētas dzīve ir jaunekli pārvērtusi par cilvēku, kas dzīvo grēka dzīvi bez Dieva. Viņa vecāki šajā laikā ir iepazinuši baptistus un caur kristību pievienojušies draudzei. Tas aizkustina arī jaunieša sirdi. Kādu rītu ejot uz darbu Zasuļaukā, viņš nokrīt ceļos pie priedes un karsti lūdz Dievu. Un notiek jaunpiedzimšanas brīnums. Pārmaiņa ir tik liela, ka darbabiedri to tūlīt pamana. “Freijs būs palicis par baptistu,” kāds iesaucas. Un tiešām tajā pašā 1880. g. Freijs pievienojas baptistu draudzei. Viņu kristī Rīgas Suvorova ielas baptistu draudzes sludinātājs Jānis Neibuks (1849–1914).

Izglītība. J. A. Freijs nav ieguvis augstu sistemātisku izglītību. Viņš cītīgi gatavojas skolotāja amatam. Bet krievu valoda ir tas klupšanas akmens, kura dēļ ne J. A. Freijs, ne viņa draugs, vēlāk plaši pazīstamais latviešu zinātniskās bibliogrāfijas pamatlicējs Jānis Misiņš (1862–1945) skolotāja diplomu neiegūst. Freijs lolo cerības mācīties baptistu seminārā Hamburgā. Bet arī šeit jāpiedzīvo neveiksme.

J. A. Freija personību veidoja pašmācības ceļā iegūtās zināšanas. Viņš pieder pie tiem cilvēkiem, kuri savas bagātās pašmācībā iegūtās zināšanas ir pratuši pasniegt citiem, tādējādi pat veidojot viņu izglītības līmeni. Pamats J. A. Freija plašajām zināšanām bija viņa labā svešvalodu prasme — angļu un vācu valoda.

Mācītājs. 1883. g. Daugavgrīvas draudze aicina J. A. Freiju uzņemties tās vadību. Viņš aicinājumu pieņem un strādā gan kā mācītājs, gan kā skolotājs līdz 1890. gadam, kad viņš uzņemas Āgenskalna draudzes vadību. Āgenskalna draudzes stāvoklis šajā laikā ir patiesi bēdīgs. Draudzes locekļu skaits ir stipri samazinājies, arī parādu nasta liela. Bet jaunā mācītāja vadībā draudzes dzīvē notiek brīnišķīgs pagrieziens. Lūgšanas nams sāk pildīties ar klausītājiem, vienā gadā J. A. Freijs kristīja 98 jaunus locekļus. Arī finansiālās grūtības izdodas pārvarēt. Kad 1903. gadā J. A. Freijs pēc 13 gadu darba Āgenskalna draudzē savas plašās izdevniecības dēļ vairs nevar pildīt sludinātāja pienākumus un tos nodod māc. F. Būcenam,¹ draudze jau izskatās pilnīgi savādāka. J. A. Freijs paliek Āgenskalna draudzes locekļu sarakstos līdz 1922. gadam, kad tiek nodibināta Semināra draudze un viņš kļūst par

---

¹ Vēlāk Freijs kalpo Āgenskalna draudzē vēl dažus gadus (1917–20).

šīs draudzes mācītāju.²

Mācītāja amata nosaukums (bez ordinēšanas) J. A. Freijam tiek apstiprināts LBDS 1930. gada kongresā. Visur, kur viņš strādā, draudzes piedzīvo garīgu uzplaukumu un arī skaitliski ātri pieaug. J. A. Freijs ir iespaidīgs runātājs un kā tāds bieži tiek aicināts citu draudžu svētkos un evaņģelizācijas pasākumos. Viņa svētrunās ir skaidra domas attīstība, bagāta valoda, daudz piemēru. Viņš mēdz runāt ilgi, taču garīgo atziņu daudzveidība saista klausītājus.

Kā Rīgas pilsētas domnieks Freijs 1914. gadā izdara savai Āgenskalna draudzei vēl kādu pakalpojumu. Viņš panāk, ka Rīgas pilsēta dāvina draudzei zemes gabalu Kurzemes (tag. Mārupes) ielā 14, kur 1914. gada 23. jūnijā tiek likts pamatakmens lūgšanas nama būvei.

Ģimeni J. Freijs nodibina agri. Jau 19 gadu vecumā (1884) viņš salaulājas ar Jūliju Kaldovsku (1862–1902). Šajā laulībā piedzimst 6 dēli un 2 meitas. Kad viņa pirmā dzīvesbiedre nomirst, Freijs 1903. gadā apprecas ar Ludmilu Dinsbergu (1883–1974). Šī ir Dieva svētīta kopdzīve. Ludmila ir labs palīgs savam dzīvesbiedram gan kā laba tulkotāja, gan semināra darbā, gan kā kopēja – 20 gadus uzticīgi kopdama savu slimībā pie gultas saistīto laulāto draugu.

Draudžu kopdarbā. Vairākkārt Freijs ir LBDS prezidents: 1893–94, 1896–?, 1900–05, 1923–27, tad Goda prezidents. Ilggadējs LBDS padomes loceklis. J. A. Freijs allaž cenšas būt vienības un miera uzturētājs draudžu savienībā, pie tam neupurējot savu izpratni un nostāju. Viņš iet pārbaudītus ceļus. Viņš necenšas spīdēt ar jaunatklājumiem, viņš nelaužas nepārbaudītu uzskatu vai prakses biezokņos. Nelokāmi personiskie uzskati arī nosaka J. A. Freija atkāpšanos no LBDS prezidenta amata tad, kad draudžu kopdarbs ir sašķēlies divās savienībās. Viņš bijis arī PBS viceprezidents (1920–23) un PBS Izpildkomitejas loceklis (1923–28). Piedalījies PBS kongresos (1923, 1928) un Eiropas baptistu kongresā 1913. gadā.

Ceļojumi. J. A. Freijs ļoti labprāt izmanto katru iespēju apskatīt pasauli. Īpašu vietu viņa dzīvē un darbā ieņem ceļojums uz Svēto zemi 1894. gadā. Trīs mēnešu laikā viņš apmeklēja ne tikai Palestīnu, bet arī Ēģipti, Mazāziju, Grieķiju un Itāliju. Šis ceļojums dod vielu viņa ievērojamākajai paša sarakstītajai grāmatai „Zeme, kur Jēzus staigāja” (1895, 476 lpp.). Drīz vien tā tiek izdota atkārtoti, kā arī tulkota igauņu, lietuviešu, krievu un vācu valodā, kopā 35 000 eksemplāros. Tas ir panākums, kāds latviešu grāmatniecībā vēl nebija piedzīvots. 1897. gadā iznāk šīs grāmatas variants bērniem "Bērna ceļojums pa Svēto zemi" (64 lpp.), tā arī izdota atkārtoti.

Interesantā ceļojumā J. A. Freijs un māc. K. Ruševics dodas 1900. gadā, kad viņi ar divriteņiem brauc uz Pasaules izstādi Parīzē.

Kad Pirmais pasaules karš 1915. gadā nonāk pie Latvijas robežām, J. A. Freijs ir spiests doties “ceļojumā” uz Sibīriju, no kurienes viņš atgriežas Rīgā tikai pēc 2 gadiem.

1920.–1921. g. J. A. Freijs ceļo pa ASV, propagandēdams Latvijas neatkarību,

---

² J. A. Freijs kalpojis arī Apšuciema (1885–86) un Rīgas Mateja draudzē (1892–93).

meklēdams finansiālu atbalstu Garīgā semināra organizēšanai Rīgā un palīdzības darbam daudz cietušajiem Latvijas iedzīvotājiem, kā arī speciāli Latvijas baptistu draudzēm.

Darbs grāmatniecībā. Ārkārtīgi plaša un aktīva ir J. A. Freija literārā darbība. Freija apgāds, Freija izdevniecība un tās ieguldījums latviešu grāmatu iespiešanas attīstībā ir daļa no latviešu grāmatniecības vēstures.³ 1885. gadā J. A. Freijs nodibina savu grāmatu apgādu, kas 1906. gadā tiek reorganizēts, nonāk Draudžu sabiedrības īpašumā un pārtop par uzņēmumu "J. A. Freijs un biedri". Firma plaukst, un drīz vien Freija nams Vecrīgā izrādās par mazu. 1910. gadā J. A. Freijs uzbūvē namu Aleksandra (tag. Brīvības) ielā 13, kur veikals un izdevniecība darbojas līdz pat 1914. gada 1. janvārim – dienai, kad pēc 29 gadu darbības Freija apgāds tiek likvidēts.

Latviešu bibliogrāfes E. Bošas sastādītajā sarakstā (1963) minēti pāri par 850 J. A. Freija izdevniecības izdevumi, kas kopumā izdoti vairāk nekā 3 miljonos eksemplāru. J. A. Freijs izdevis arī Jauno Derību ar Dāvida dziesmām, Bērnu kokli (1891), Mūsu dziesmu grāmatu ar Cerības ausekli (1909) u.c.

J. A. Freijs prata saredzēt jaunākās tehnikas priekšrocības un gudri riskēja, to lietojot grāmatu iespiešanā. Viņš pirmais Krievijas impērijā uzstādīja „Linotyp” burtu saliekamās mašīnas, pats Vācijā apguva to apkalpi un apmācīja burtličus.

J. A. Freijs bija arī nedēļas laikraksta "Avots" izdevējs un redaktors (1905–1915). „Avots” kā nedēļas laikraksts bijis lielākais un bagātākais no visiem latviešu baptistu laikrakstiem. Savā ziņā tas arī paliek nepārspēts visā vēlākajā laikā, jo tāda veida nedēļas laikrakstu izdot baptisti vairs nav mēģinājuši.

Pirmskara un kara laiks saistīts arī ar īpašu J. A. Freija sabiedrisko aktivitāti. Viņš ir Baltijas automobiļu un aerokluba valdes loceklis, Rīgas pilsētas domnieks, aktīvi darbojies pilsētas bāreņu un nespējnieku aprūpes komitejā. Reiz viņu pat izvirzījuši par kandidātu Rīgas pilsētas ugunsdzēsēju komitejā.

Garīgais seminārs. Plašie sakari ārzemēs un J. A. Freija enerģiskā darbība palīdzības organizēšanā ļauj īstenot vēl kādu ieceri. 1922. gada janvārī J. A. Freija vadībā Vīlandes ielā tiek dibināts latviešu baptistu Garīgais seminārs. Tā organizēšanu un vadīšanu var uzskatīt par Freija kalpošanas augstāko virsotni. Ideja par garīgā semināra organizēšanu Latvijā un Igaunijā tika akceptēta PBS konferencē Londonā 1920. gadā. Praktisku ievirzi un atbalstu šim darbam J. A. Freijs gūst savā ceļojumā pa ASV. Garīgais seminārs Rīgā tiek atvērts 1922. gada 8. janvārī.⁴ Līdzās direktora pienākumiem Freijam ir jāuzņemas mācīt arī visus svarīgākos priekšmetus, t.i., teoloģiskos priekšmetus (pastorālo teoloģiju, homilētiku, ekseģēzi) un angļu valodu. Tajā pat gadā tiek nodibināta arī Semināra draudze, kuras priekšgalā nostājas J. A. Freijs.

Semināra mācību procesa laikā darbu sāk jauna J. A. Freija izdevniecība, kuras galvenais mērķis ir Semināra traktātu izdošana. Deviņu gadu laikā, kamēr

³ Informācija par J. A. Freiju ir ievietota Valsts pētījumu programmas „Nacionālā identitāte” datubāzē „Latviešu grāmatniecības darbinieki līdz 1918. gadam.

⁴ Interesanti, ka arī citas LBDS mācību iestādes (Teoloģijas seminārs, Kristīgās Vadības koledža, Baltijas Pastorālais institūts) darbu ir iesākušas janvārī.

Freijs vadīja semināru, izdoti pavisam 44 dažādi traktāti, kopā 800 000 eksemplāru. Katru gadu tiek izdota arī semināra gada grāmata.

Mūža noslēgums. Jau ap 1928. gadu J. A. Freija darba spējas arvien vairāk sāk ierobežot Parkinsona slimība. Lai gan J. A. Freija materiālie apstākļi atļauj viņam ārstēties gan sanatorijās ārzemēs – Itālijā, Vācijā, Dānijā –, gan ilgstoši uzturēties Jūrmalas sanatorijās, tomēr ārstu iespējas ārstēt šo slimību ir ļoti niecīgas. Slimība lēnām progresē, un 1930. g. rudenī Freijs ir spiests atstāt darbu Garīgajā seminārā un Semināra draudzē. Līdz ar to Seminārs zaudē savu īsto dzinējspēku, trūkst J. A. Freija, kas ar savu plašo pazīšanos prata savākt ievērojamus līdzekļus Semināra vajadzībām, bet ar saviem personīgajiem līdzekļiem un materiālo palīdzību viņš joprojām visur ir klāt. Īpaši viņa paša iesāktajā Savienības nama būvē. Tā ir viņa doma, viņa izlolota ideja. Jau 1924. g. tiek atklāts būvfonds, bet tikai 1932. g. notiek svinīga pamatakmens likšana, kurā Dr. Freijs vairs pats nevar piedalīties. Bet viņa sirds un arī viņa finanses ir šajā namā.

Neizdziedināmā slimība arvien vairāk piesaista Freiju pie mājas un vēlāk arī pie gultas. Atzīmējot viņa nopelnus dažādās sabiedriskās darbības nozarēs, viņu gan ievēl par Semināra goda direktoru, par Savienības goda prezidentu un Semināra draudzes goda mācītāju, bet ar to tiek pateikts, ka aktīvi strādāt viņš vairs nespēj. Rosīgā darba diena ir beigusies. J. A. Freijs pats arī to tā saprata. Freiji pārdod savu lielo namu Brīvības ielā un uzceļ Mežaparkā nelielu ģimenes māju, kur pavadīt mierīgas vecumdienas. Slimība Freiju garīgi tomēr nesalauž. Viņš priecājas par apmeklētājiem, tos sagaidāms ar klusu smaidu, omulīgs, ar savu īpatnējo humoru. Gadiem ejot, slimnieks kļūst arvien vairāk atkarīgs no kopēju palīdzības: savas uzticamās dzīvesbiedres Ludmilas un Freiju ģimenes palīdzes māsas Emmas Meijeres.

1940. gada notikumus un kara gadus Freiju ģimene pārdzīvo turpat Mežaparkā. Bet 1944. g., kad kara darbība atkal tuvojas Rīgai, Freiju ģimene, mācītāja Paula Pelčera aicināta, pārceļas uz viņa radu mājām Piltenē. Par slimnieku daudz rūpējas Piltenes draudze un tās mācītājs Ansis Vegners (1907–1994), Garīgā semināra absolventi, kā arī tuvākās un tālākās draudzes. Freijam saites ar draudzi ir dārgas. Viņš nekad nevēlas baudīt Kristus piemiņas mielastu viens kā slimnieks, bet gan kopā ar draudzi. To panāca tā, ka Kristus piemiņas svētbrīžus noturēja māsas Legzdiņas namā. Šeit, vadot dienu pēc dienas, arvien lielākā atkarībā no kopējiem paiet vēl gari gadi līdz 1950. gada martam. Freijs sajūtas it kā žirgtāks un bieži lūdz, lai viņam dzied viņa mīļāko dziesmu: “Kad dzīves cīņiņš reiz izcīnīts būs..” Un kādu dienu pēc dziesmas nodziedāšanas slimnieks, lūkodamies uz augšu, pēkšņi jautā: “Kas tas par gaišo ceļu tur augšā?”

“Es gan neko neredzu,” atbild viņa dzīvesbiedre. Bet Freijs apklust un tā klusē līdz mājās iešanas brīdim, kas pienāk 1950. g. 21. marta vakarā.

Vērtējums

Dr. J. A. Freijs neapšaubāmi ir viens no izcilākajiem latviešu baptistu draudžu darbiniekiem. Ja mums būtu jāraksturo visa Latvijas baptistu draudžu vēsture ar vienu

vārdu, man šķiet, būtu jānosauca J. A. Freijs.

Viņa dzīve, darbs un viņš pats mūs uzrunā pāri gadiem vēl šodien. Kad tūlīt pēc kara 1945. gadā pie slimā Freija gultas notiek īpaša sanāksme, lai pārrunātu draudžu darbību, un referātus nolasījuši P. Egle, P. Pelčers un J. Rīss, arī Freijs tiek aicināts sacīt kādu vārdu. Un tad Freijs viņa slimības laikam neparasti skaidrā un skaļā balsī saka šos vēsturiskos vārdus: „Brāļi, pirmo vietu Kristum! Pēc tam tauta un baptisms. Svētais Gars palīdz pareizi izsvērt. Nepareizi, ja tās otrā vietā liktās lietas liekam pirmā vietā. Tautība ir laba un baptisms ir labs, bet pirmā vieta Kristum!”

Māc. Pēteris Lauberts (1875–1964) 1950. gadā raksta Ludmilai Freijai:

“Ar klusu apbrīnošanu esmu bieži vien domājis par to pacietību, ar kuru Dr. Freijs un viņa dzīvesbiedre nesāt smago krustu, kuru tas Kungs jums abiem bija uzlicis ilgās slimības dēļ. Tas bija viens no Dr. Freija vislabākiem sprediķiem — gan vislabākais. Un Jūs to sprediķi sacījāt līdzī. Kurš no jums abiem pie tā visvairāk strādājis, to zin tikai Dievs.”

Vērā ņemami ir vārdi, kurus savā runā Baltijas valstu baptistu 3. kongresā 1937. gadā Rīgā sacīja PBS Ģenerālsekretārs Dr. Dž. H. Rašbruks:

“Jūsu Dr. Freijs ir Latvijas baptistu tēvs. Viņa dzīves stāsts zināms visā pasaulē. Baptisti visā pasaulē mums to nepiedotu, ja mēs Dr. Freiju aizmirstu.” (KrB 1937/17, 299.)

Un vēl ieklausīsimies Dr. J. A. Freija biogrāfa Jāņa Kronlīna (1886–1978) ļoti lakoniskajā, bet visu aptverošajā vērtējumā (“Gaišā ceļā” 32.–33. lpp.):

“Vienīgā un pareizā atbilde gan būs, ka Freijs “bija vīrs no Dieva žēlastības”. Viņš bija apveltīts sevišķām runātāja dāvanām. Bez noguruma viņu varēja klausīties stundām ilgi. Laba atmiņa viņam palīdzēja ātri iemācīties svešas valodas. Augstā inteliģence un takta izjūta viņam deva iespēju ātri orientēties katrā sabiedrībā un nejaušā situācijā. Vienmēr skaidrais prāts un loģiskās spriešanas spējas palīdzēja atrast labāko atrisinājumu pat visai sarežģītām problēmām. Darbā un disputos nenogurdināms, arvien aizņemts jauniem projektiem un ierosinājumiem, prata saistīt darbā arī citus. Mīlēja humoru, bet viņa humors nevienu neapvainoja, — tas bija patiesi asprātīgs un pamācīgs. Liels grāmatu draugs un lasītājs būdams, bija ieguvis plašas zināšanas dažādās zinātņu nozarēs, bet nekad nekautrējās atzīties, ja ko nezināja. Un pār visu — Freijs arvien bija sirsnīgs Dieva bērns, ar nešaubīgu ticību savam personīgam Pestītājam. Viņš bija augsta personība, kas saistīja pie sevis visus, kas bija viņu iepazinuši.”

Atzinība darbam. J. A. Freija garīgā, literārā un sabiedriskā darbība gūst ļoti augstu novērtējumu. Viņš ir daudz dažādu komiteju loceklis, Ķeizariskā autokluba loceklis, Rīgas pilsētas domnieks (1909–12).

1923. g. 15. jūlijā, novērtējot J. A. Freija teoloģiskās zināšanas un pedagoģisko talantu, Redlendas universitātē (ASV, Kalifornijā) viņam piešķir teoloģijas goda doktora diplomu *honoris causa* (goda dēļ).

1927. gadā, J. A. Freijam kategoriski atsakoties turpmāk būt par LBDS prezidentu, LBDS kongress viņu ievēl par Goda prezidentu.

1930. gadā Latvijas Konversācijas vārdnīcā tiek iekļauts šķirklis par J. A.

Freiju.

1932. gadā J. A. Freijs tiek apbalvots ar trešās pakāpes Triju zvaigžņu ordeni. Tā ir Latvijas valsts atzinība viņam par nopelniem tautas un jaunatnes tikumiskajā audzināšanā.

1938. gadā LBDS Mācītāju brālība ievēl J. A. Freiju par Goda mācītāju.

Šķirķļi par J. A. Freiju ir Enciklopēdiskajā vārdnīcā (izd. Rīgā 1991) un Latvijas Enciklopēdijā (izd. Rīgā 2003).